

Eva Hefer

*osobnosti sionistického skautingu
a židovských mládežnických hnutí*

Jitka Radkovičová - Tiki

skautský institut

Obsah

Příběh, který sem tak trochu nepatří	5
Výchova k morálce a pravdě	5
Zlom	6
To obávané slovo: transport	7
Hrůza na pokračování	8
Za zdmi ghetta	8
Jaro v pětačtyřicátém	9
Návraty snadné i nesnadné	9
Štěstí přeje připraveným	10
V Zemi izraelské	10

Přece jsme to vyhráli!

Eva Hefer (Eva Měkynová)

Eva Hefer-Měkynová

Příběh, který sem tak trochu nepatří

A proč? Eva totiž není skautka. Už vůbec ne židovská skautka. Přesto jsem se rozhodla zařadit ji – jak ona sama říká – „do dobré společnosti“ těch, kteří skauty jsou, pro její morálně volní vlastnosti.

Celý příběh začal před nějakými sedmi, osmi léty, kdy jsem sbírala materiál pro knihu o odboji slezských skautů během druhé světové války, o partě lidí, které kromě skautingu spojovala také nenávisť k nacismu a naopak láska k vlastní zemi. Jde o známou story, na jejímž začátku ostravský oddíl tvořil rezervoár, ze kterého se rekrutovalo členstvo protinacistické odbojové skupiny a na konci stála (a dodnes stojí) kamenná mohyla na Ivančeně jako památka na zavražděné skauty z této skupiny. Parta Vládi Čermáka kromě převádění přes hranice, shánění zbraní a dodávání informací pro partyzány a odbojové pracovníky také ukrývala ty, jimž hrozilo bezprostřední nebezpečí – a první „na ráně“ byli Židé. Zdeněk Měkyna, Evin bratr, byl jedním z nich – předválečný člen smečky vlčat v Třinci a posléze oddílu ve Frýdku. Do pracovního tábora šel v roce 1944, a když se mu odtud podařilo utéct, zamířil různými kličkami a náblízkami domů za svými skautskými přáteli. Ti jej ukrývali nejdříve ve Frýdku a později na tábořišti Chladná voda v Beskydech. Když jsem Zdeňka našla a vydolovala z něj okolnosti, za kterých byl zachráněn a se zbraní v ruce pak bojoval proti německým okupantům, říkával vždycky: mám v Izraeli sestru. Pak to ale vzalo rychlý konec a Zdeněk zemřel, aniž mně stačil říct, jak se jeho sestra jmenuje a kde vlastně žije.

Tedy jsem se rozhodla, že tuto ženu najdu, byť to představovalo ono pověstné hledání jehly v kupce sena. Vzhledem k tomu, že hledání jehel je mojí oblíbenou činností a mám v ní praxi, výsledkem byl úspěch.

Výchova k morálce a pravdě

Příběh Evy Hefer-Měkynové začal 9. února 1928 v Třinci, kde se narodila a strávila tam dětská léta spolu s dalšími dvěma sourozenci, Zdeňkem a Hanou. Matka Židovka, otec dělník, Valach z Velkých Karlovic. Dalo by se říct, že Eva měla šťastné dětství se vším všudy. Nižší sociální status rodiny se na dětech nijak zvlášť „nepodepsal“; ostatně – tehdy se to nijak tragicky nebralo. Měkynovi bydleli v dělnické kolonii obklopeni sobě rovnými a s vědomím, že v životě je nejlepší uplatnit se svými vlastními silami podle hesla „pomocnou ruku najdeš na konci svého vlastního ramene“. Podle toho také vypadala výchova: „*Otec byl báječný člověk,*“ vzpomínala Eva. „*Zvláštní, neškolený člověk. Ale měl morálku. To, co nám rodiče zanechali jako dědictví, je, že nás vychovali k morálce a k pravdě. To bylo naše věno a já jim za to do dneška děkuju a doufám, že jsem to předala dál mému synovi.*“

Židovství se v rodině nijak zvlášť nepraktikovalo. Maminka chodila do synagogy pouze na vysoké svátky, udržovala nicméně styk se zdejší židovskou komunitou. Také Evina starší sestra Hana měla mezi Židy řadu přátel, pravidelně s nimi jezdila na hory a za sportem.

Eva (na fotografii úplně vpravo) se svými sourozenci Hanou a Zdeněkem

Děti vyrůstaly v ovzduší maximální svobody. Eva i její sourozenci vynikali ve škole, a když se maminka doma pokusila zavést bilingvní výchovu (začala děti učit německy), uspěla jen napůl: Zdeněk, už tehdy velký patriot a vlastenec, odmítl německy mluvit. Evě se později, v Terezíně, znalost němčiny velmi hodila. V první třídě to zkusila také s hebrejštinou, ovšem s daleko menším úspěchem. Na hodinu dorazila pouze jednou, jediné, co si zapamatovala, bylo hebrejské písmeno šin – a tím celá výuka „zvadla“.

Zlom

V roce 1938 se přestalo blýskat na dobré časy. Začalo se mluvit o polském záboru Těšínska, pak už se o něm nejenom mluvilo, ale nebezpečí se stalo reálným v závislosti na tom, jak se měnila mezinárodní situace a vyostřovala rétorika polských politiků té doby. A tak Měkyňovi odvezli děti k příbuzným na střední Moravu, do Hulína. Počítalo se se vším, s možností nepokojů a později také s možností válečného konfliktu. Zde sourozenci Zdeněk a Eva přečkali nejhorsí dobu. Do Trince už se nevrátili, rodina se odstěhovala do Ostravy.

A pak už hrozili nejenom Poláci, ale hlavně Němci: „*V březnu 39 najednou, pamatuju si to dodneška, byl večer a mám dojem, že přšelo, stáli jsme všichni u okna a slyšeli jsme motor-ky. Němci byli tady.*“ Na Ostravsko vtrhli Němci o den dřív než do zbytku Československa, 14. března 1939.

Eva byla svědkem scén, které jako by byly vystřiženy ze scénářů hollywoodských filmů. Z okna skočil starší pán, Žid, který neunesl vědomí, jak drsným způsobem končí Masarykova republika a co to pro židovskou populaci znamená. Nebyl jediný, případů sebevražd mezi

Rodina Měkynových v roce 1939. Eva nahoře vlevo

Židy bylo tehdy mnoho. A v některých scénách hrála hlavní roli: „*Od jednačtyřicátého jsme dostali taky ty hvězdy, Davidovy, s nápisem Jude. A vyhodili nás ze školy. Jenže já jsem závodně plavala, byla jsem členkou klubu v Lískovci. A chystaly se závody. A tak jsem si sundala hvězdu a na ty závody jsem šla. Jenže – někdo mě napráskal. Tak zavolali maminku na gestapo a řekli jí: poslouchej, ona ještě není zletilá, ale ty jsi za ni zodpovědná. Když hvězdu nebude nosit, my tě sbalíme. Takže jsem neměla jinou možnost, přišla jsem si ji zase a hotovo.*“

To obávané slovo: transport

Proběhla registrace všech Židů a zaregistrovaná byla také Eva, její sestra Hana a maminka. Byly totiž zapsány na židovské matrice (po matce) jako Židovky, zatímco bratr Zdeněk (po tatínkovi) jako poloviční Žid registrován nebyl.

A pak v září roku 1942 přišel „povolávák“. Rodina byla v šoku, protože předvolání do transportu přišlo pouze pro Evu. Z původního úmyslu schovat ji někam, kamkoliv (nabídl se ochotný soused), sešlo po důrazném varování českých četníků: rodina by byla ze strany Němců vystavena tvrdé šikaně a šťastný konec by to určitě nemělo. A tak Evě sbalili batůžek se srolovanou dekou a povoleným množstvím oblečení a potravin. Do Ostravy na nádraží v Přívozu ji doprovázel Zdeněk s tatínkem. Věta, se kterou se Zdeněk s Evou rozloučil, zněla divně z úst mladého kluka, byla ale myšlena naprosto vážně: „*Na nádraží ty dva samozřejmě nepustili, tak jsme se rozloučili a Zdeněk říká: Evo, pravda zvítězí! On už byl takový. Kolik mu tehdy bylo? Mně bylo čtrnáct a půl a jemu šestnáct...*“

Vlak, který Evu vezl z Ostravy do Bohušovic, nebyl dobytčák. Byl to normální osobní vlak. Evě ale bylo všechno jedno: „*Světla Ostravy se v dálce vzdalovaly a já jsem brečela a brečela. Věděla jsem, že jedu do Terezína? Já nevím. Já si to nepamatuju. Bylo to tak traumatické, že si to nepamatuju.*“

Od té doby kdykoliv Eva vidí v dálce jakákoliv světla, vrací se jí tento zážitek s neztenčenou silou. Z paměti ho „nevygumovaly“ ani desítky let.

Hrůza na pokračování

Po příjezdu do Bohušovic a příchodu do Terezína skončila Eva na půdě Magdeburských kasáren. První noc a ráno v novém prostředí nepatřilo k nejveselejším; nad ránem zemřela stará paní ležící vedle Evy: „*Byl to zvláštní pach, který jsem cítila. Dlouho jsem se toho nemohla zbavit. I když už jsem byla v Izraeli a pracovala v nemocnici, věděla jsem, kdy někdo umře: já jsem to cítila.*“

Šňůra průsvihů nekončila. Hned první ráno Eva opět dostala předvolání do dalšího transportu. Když bloudila po Terezíně s povolávacím lístkem v ruce a vůbec nevěděla, co má dělat, zasáhla vyšší moc. Potkala paní – dodneška netuší, kdo to byl – a dostala doporučení, aby zašla na Judenrat (tj. za představiteli židovské samosprávy) a pokusila se zjistit, co by se dalo dělat. „*Tak jsem tam šla, ale tady mám zase díru: já nevím, kam jsem šla ani s kým jsem mluvila. Já si pamatuju jenom tu paní. Na Judenratu mně z transportu vyřadili. Před časem jsem se v archivu dřvala, kam měl ten transport jet. A on jel do Treblinky. Když jsem se to dozvěděla, ne, to nebyla deprese. Já jsem dostala šok z toho. Protože jsem věděla, že už jsem tady nemusela být. A pravděpodobně bych nebyla.*“

Za zdmi ghetta

A tak Eva zůstala v Terezíně. V průběhu času sem z Vídně dorazil Evin strejda, další dvě tety (které ale byly poslány rovnou do Osvětimi), v prosinci 1944 jedním z transportů přijela Evina starší sestra Hana a v únoru 1945 dorazila také maminka. To už Eva dávno bydlela v dětském heimu L 410, účastnila se činnosti sionistické mládeže, tajné výuky, kulturních činností i práce v zelinářské zahradě, později pracovala v jednom z heimů jako pomocná zdravotní sestra. A také potkala svého příštího manžela Jiřího.

Domů posílala lístky a předepsaným počtem slov informovala své blízké. Měla ale také tajný kanál, kterým o sobě podávala zprávy, díky pomoci jednoho z terezínských četníků. Tatínkovi nicméně ani toto nestačilo a tak se za Evou do Terezína vydal. Byl to hodně riskantní čin a nepodařilo se samozřejmě, aby se ti dva setkali, nicméně zapracovaly terezínské tamtamy a Eva věděla, jak vzácnou měla návštěvu.

Později byli v pracovních táborech internováni jak tatínek, tak bratr Zdeněk. O tom, že Zdeněk z tábora utekl a co se s ním dělo dál, se Eva dozvěděla až po návratu do Frýdku.

Jaro v pětačtyřicátém

V závěru války Němci prohrávali na všech frontách a do terezínského ghetta přicházeli i přijížděli vězňové jak z koncentračních táborů z již osvobozených území, tak z pochodů smrti. Byli v hrozném stavu. K tomu všemu se přidala epidemie skvrnitého tyfu a proslýchalo se, že také zde se chystá „konečné řešení“. Poté, co Němci začali zazdívat otvory v terezínských baštách, nabrala tato šeptanda na obrátkách. Naštěstí na něco takového nezbyl čas.

„A pak se najednou Němci ztratili. Nebylo jich. Komandatura byla prázdná. A tak maminka, sestra, já a ještě jedna paní z Frýdku jsme vzaly, co jsme měly, a odešly jsme z Terezína. Ale bylo to vlastně hrozný, protože mosty byly roztráskané a vlaky nejezdily, tak jsme částečně šly pěšky. Trvalo to nějaký dva, tři dny, než jsme se dostaly na Moravu.“

Návraty snadné i nesnadné

Z příbuzných z mamčině strany se z koncentračních táborů bohužel nevrátil nikdo. Měkynovi však patřili k těm šťastnějším – a je potřeba říct, že to byla spíše výjimka než pravidlo: nejbližší rodina se sešla celá, jen Zdeňkovi návrat od partyzánů v Beskydech trval trochu déle. Ba dokonce byt, ze kterého jako poslední odcházela maminka, ponechal majitel domu v původním stavu, což vůbec nebylo obvyklé. Příběh, kdy se Židé museli dívat na „nové“ majitele svých věcí a neměli sílu to zvrátit, se v tomhle případě nekonal. Naopak – lidé kolem rodiny Měkynových se chovali přímo předpisově – pomáhali, kde se dalo.

Pro Evu ale návrat vůbec nebyl jednoduchý: zpretrhané vazby se spolužáky a kamarády, člověk byl najednou nějak víc dospělý než jeho vrstevníci a nedalo se s tím nic dělat. Do toho se z Osvětimi vrátil Evin chlapec, takže se po nějakém čase slavila svatba. Eva a Jirka v té době už bydleli v Praze, Jiří „kroutil“ vojenskou prezenční službu a Eva pracovala jako zdravotní sestra.

Evina svatební fotografie

Na výcviku Hagany ve Velké Střelné,
1948

Šťestí přeje připraveným

V roce 1947 se v Praze konal sjezd demokratické mládeže, na který dorazilo sedmnáct tisíc lidí ze 71 zemí. Přijeli také účastníci z Izraele a na mnohé české asimilované Židy to působilo jako zjevení. S modrobílými vlajkami zde pochodovali hrdí zástupci příštího státu, který měl poskytnout domov statisícům těch, kteří v době druhé světové války přišli o domov, o všechno. Pokud se někdo rozhodoval, zda sbalit kufry anebo zůstat a vyčkat, pak tato událost přihodila výrazné plus do kolonky „odjezd“.

Potom přišel únor 1948 a nástup komunistů k moci a pak už nebylo o čem přemýšlet. Evě i Jirkovi se život v dalším totalitním režimu vůbec nezamlouval: *„Byly volby a pak přišli komunisté. Říkali jsme si, že nám to nijak dobře nevoní. Mysleli jsme si, že máme svobodu, ale oni začínali zavírat lidi. Zase.“*

Když pak přišel nábor do Hagany (tj. vojenské organizace, předchůdkyně regulérní izraelské armády) do příštích ozbrojených sil Izraele, neváhali Eva s Jiřím ani minutu a absolvovali výcvik v brigádě dobrovolníků ve Velké Střelné na Libavě. Byl to ostatně způsob, jak se legálně dostat z Československa, kde už některým doslova hořela půda pod nohama.

Nově vzniklý izraelský stát urgentně potřeboval jak materiální, tak personální pomoc – a obojí mu naše země nabídla. Byla to pomoc v nouzi nejvyšší, protože den po vyhlášení nezávislosti byl mladý stát napaden armádami okolních arabských států a bojoval proti mnohonásobné přesile. Svou nezávislost uhájil. Chce se mi dodat: zaplaťpánbůh.

V Zemi izraelské

Do Haify Eva s Jirkou dopluli v lednu 1949 a krátce bydleli v tzv. bejt olim, vesničce postavené pro nově příchozí poblíž Hadery. Zařízení odpovídalo podmínkám, bydlelo se ve stanech. Poté se odstěhovali za svými přáteli do kibucu Givat Chaim, budovaného mimo jiné také Čechoslováky. Bez problémů zapadli do party lidí, se kterými je spojovala stejná koncentračnická zkušenost. A pak tam bylo ještě něco: *„Já jsem okamžitě zjistila kritérium, podle kterýho tě v kibucu posuzovali: byla to práce. A protože já jsem z dělnické rodiny, pracovala jsem dobře a rychle.“*

Eva s manželem Arjem a synem Jiftachem, 1954

To první, co nám dali, byl takovej kulatej stan. Ale bylo to docela útulný. A potom společná jídelna, viš, to mě dostalo: v tý jídelně bylo jídlo úplně volně na stole. A já si říkám, to je obromný, my jsme skutečně přišli do země, která oplývá medem a strdím.“ V tomto kibucu se Eva vypracovala na „ministra zdravotnictví“ a ve funkci pak působila deset let.

Z Československa zatím chodily samé špatné zprávy. Časy se změnily. Sovětský svaz pochopil, že z Izraele svého trójského koně na Blízkém Východě neudělá a tak v padesátých letech začaly pod taktovkou moskevských komunistů procesy prioritně zaměřené na Židy-komunisty: známý proces se Slánským, antižidovské kampaně, jako sionistický agent byl ve vykonstruovaném procesu na patnáct let odsouzen izraelský občan Mordechaj Oren a tak dál. Po Šestidenní válce v roce 1967 došlo dokonce k přerušení diplomatických styků mezi Československem a Izraelem.

To už byla Eva podruhé vdaná, narodil se jí syn a s manželem vedli soukromý podnik ve městě Beer Sheva. Později se odstěhovali do Tel Avivu, kde Eva žije dodnes. „V životě jsem se naučila, že člověk musí být tolerantní, že všichni jsme lidi a v každým je něco dobrýho. To nejsou fráze, já tomu věřím. A když měl můj vnuk bar micva, tak jsem myslela na jednu věc: přece jsme to vybráli! Nic nám ten Hitler neudělal! Máme novou generaci a hotovo.“

Nová generace. Evin vnuk Zohar během služby v IDF. Vojenská přísaha izraelských vojáků zní: „Už nikdy!“ Je jasné, čeho se to „Už nikdy!“ týká...